

SINIF ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN İLETİŞİM BECERİLERİ İLE ÖĞRETMENLİK TUTUMLARININ İNCELENMESİ

Doç. Dr. Songül TÜMKAYA

Ç.Ü. Eğitim Fakültesi
İlköğretim Bölümü
stumkaya@cu.edu.tr

ÖZET

Bu araştırmanın temel amacı, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ile öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve bu değişkenlerin cinsiyet, öğretim türü, sınıf, mesleği seçme isteği ve nedenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını incelemektir. Araştırmaya Çukurova Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören ve farklı sınıflara devam eden, 195 kız, 160 erkek olmak üzere toplam 355 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında “İletişim Becerileri Ölçeği” ile “Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği” kullanılmıştır. Bulgulardan öğrencilerin iletişim becerilerinin cinsiyete göre değişmediği, öğretmenliğe ilişkin tutumlarının ise kızlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır. İkinci öğretim öğrencilerinin iletişim becerileri, birinci öğretim öğrencilerinkinden anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Öğrencilerin öğretmenlik tutumlarının ise öğretim türüne göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Sonuçlar, sınıf düzeyine göre, öğrencilerin iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumlarının dördüncü sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir. Mesleği isteyerek seçip seçmeme durumuna göre iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumlar arasında, mesleği isteyerek seçen öğrenciler lehine anlamlı bir fark saptanmıştır. “Mesleği sevdiği için” seçenlerin iletişim becerileri ve öğretmenliğe ilişkin tutumları mesleği diğer nedenlerle seçenlerden anlamlı bir şekilde yüksek bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sınıf öğretmenliği, İletişim becerileri, Öğretmenlik tutumu

Investigation of Communication Skills and Attitude to Teaching of the Students of Primary School Teaching

ABSTRACT

The main purpose of this research is; evaluate the relation between communication skills and attitude to teaching of the students of primary school teaching, and examine the variability's if it differs or not according to gender, type of education, class, and the will to choose the profession and the reason in a meaningful way. The sum of students whom attended to this study is 355, 195 female and 160 male, whom are studying at different grades at Çukurova University Department of Primary Education Teaching. For collecting the needed data “The Scale of Communication

Skills” and “The Scale of Attitude to Teaching” has been used. The indications determine that the communication a skills does not differ due to gender but the attitude to teaching is meaningfully in favor of females. Secondary education students have relatively high communicational skills than the first education students. The attitude of the students being teachers does not show difference due to their type of education. The results show that the communication skills and the attitude of being teachers of fourth grade students differ meaningfully in a positive direction. A meaningful disparity has been detected, communicational skills and attitude to teaching, between the students whom choose the profession willingly. It has been detected that, “The ones choose the profession because they love it” have meaningfully high communicational skills and attitude to teaching than the ones whom have any other reasons.

Keywords: Primary school teaching. Communication skills, Attitude to teaching

Giriş

Öğretmen yetiştirme, diğer toplumlarda olduğu gibi, ülkemiz için de gündemini her zaman koruyan bir konu olmuştur. Sürekli değişen toplumsal yapı, eğitim sistemlerinin de yeniden yapılanmasını zorunlu kılmış, her yeni yapılanma ise yeni tartışmaları ve çatışmaları beraberinde getirmiştir (Pehlivan Baykara, 2008). Bireyin meslek seçiminde, mesleğe yönelmesinde çok yönlü bir süreçten bahsetmek mümkündür. Bireyler meslekleri yolu ile bir noktada kendilerini gerçekleştirmektedirler. Kişinin mesleğinin, yetenek ve ilgilerine uygun olması onun kişilik gelişimini ve toplumsal uyumunun sağlıklı olması olarak da değerlendirilebilir (Üstün, Erkan ve Akman, 2004).

Öğretmenlik mesleğini seçenlerin bu mesleğin gerektirdiği hazırlıklara sahip olmaları gerekmektedir. Bu hazırlıkların bir kısmı kişisel özelliklerle, bir kısmı ise okul eğitimiyle ve entelektüel becerilerle ilişkilidir. Kuşkusuz kariyer gelişiminde ve meslek seçiminde toplumsal özelliklerin de etkisi vardır. Bu nedenle, meslek seçimiyle ilişkili faktörlerin önceliğinde zaman zaman bazı değişiklikler olabilir. Örneğin, bazen ekonomik faktörler, bazen ise değerler ya da toplumsal beklentiler daha önemli hale gelebilir (Yazıcı, 2009).

İlköğretim düzeyinde alınan bilgi, beceri, tutum ve alışkanlıklar, bireylerin sonraki yaşantıları üzerinde oldukça etkilidir. Bu düzeydeki bireylerin eğitiminin önemli bir kısmını üstlenen sınıf öğretmenlerinin ve niteliklerinin önemi ise yadsınamaz (Pehlivan Baykara, 2008). Eğitim ortamında öğretmenin başarısını yakından ilgilendiren ve öğretmenin sahip olması gereken özelliklerden biride hiç şüphesiz iletişim becerileridir. Zira iletişim yeterliliği sayesinde insanlar arası demokratik davranışlar yükselmekte, birçok sosyal problem çözülmekte ve uyum kolaylaşmaktadır. İletişim iki veya daha fazla birey arasında anlamları ortak kılma süreci olarak tanımlanabilir. Temel işlevi ise, duygu, düşünce, bilgi ve becerileri paylaşmaktır (Yalın, 2003). Etkili öğretmenlerin rolleriyle ilgili olarak sahip olmaları gereken beceriler arasında, iletişimde netlik, beklenileni tam olarak açıklama, öğrenci ve diğer personelle iyi iletişim kurabilme, duyuşsal ve sosyal yönden anlatımcı ve duyarlı olma becerileri

yer almaktadır (Yüksel, 2006; Akt: Alper, 2007). Etkili öğretmenler sözel ve sözel olmayan mesajları algılayabilme ve mesajların altındaki anlamı duyabilme becerisine sahiptirler. Etkili iletişim becerilerine sahip öğretmenler de, öğretim sürecinde etkili bir izlenim oluşturup, öğrenciler ile olumlu ilişkiler kurarak öğretici kişiliklerini en üst noktaya kadar taşıyabilmektedir. Yapılan araştırmaların hemen hepsi, öğretmen etkililiğinin öğrencinin başarısı ve tatmini ile yakından ilişkili olduğunu göstermektedir (Şen ve Erişen, 2002). Özellikle insan ilişkileri ile ilgili mesleklerde çalışanların başarısı, iletişim becerilerini etkin olarak kullanabilmelerine bağlıdır (Balcı, 1996). Öğretmenin de başarılı olabilmesi, öncelikle sınıfındaki öğrencilerle iyi bir iletişim kurabilmesi ile yakın ilişki içindedir. Öğretimin etkili olabilmesi iletişim süreçlerinin iyi işletilmesine bağlıdır (Alper, 2007). İletişimin sağlıklı gerçekleşmediği durumlarda insanlar kendilerini yalnız, dışlanmış ya da mesleki yaşamlarında başarısız bulabilirler. Bireyler arası beceriler öğrenilmezse, ilişki için başlıca unsurlardan olan üretkenlik ve memnuniyet kaybedilir (Çifçi ve Taşkaya, 2010).

Öğretmenlik mesleğinde başarı gösterebilmek için yalnızca iletişim alanında yeterli olmak yetmemekte, bu mesleği sevgi ve istekle yapmak da büyük önem taşımaktadır. Öğretmenlik mesleği dikkate alındığında hangi süreç ve mekanizmalar yoluyla öğrencilerinde akademik başarıyı sağladıklarının belirlenmesi oldukça önemlidir (Caprara ve ark., 2006). Ancak öğretmenlerin öğretimsel çabalarının düzeyini ve amaca dönüklüğünü etkileyen pek çok değişken bulunmaktadır. Örneğin, bazı araştırmacılar (Rimm-Kaufman ve Sawyer, 2004) öğretmenlerin sahip oldukları tutumları ve önceliklerinin onların sınıflarındaki davranışları ve uygulamaları ile yakından ilişkili olduğunu belirtmişlerdir. Çeliköz ve Çetin (2004) öğretmen adaylarının mesleklerine yönelik olumlu tutum geliştirdikleri takdirde, öğretmen olduklarında görevlerini eksiksiz yerine getireceklerini, araştırmacı ve yaratıcı düşünceleri geliştireceklerini, öğrencileri daha kolay motive edecekleri ve sözel ve sözel olmayan mesajlarını uyum içinde öğrencilere aktaracaklarını, zamanı etkili kullanacaklarını ve yeniliklere açık olacaklarını ifade etmişlerdir.

Öğretmenlerin mesleki tutumlarının, diğer tutumlar gibi sonradan öğrenilmesi öğretmen eğitiminin önemini ortaya koymaktadır (Can, 1987). Programın başarısının artırılması için öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarının belirlenmesi ve olumsuz ise olumlu yönde değiştirilmesi zorunludur (Semerci ve Semerci, 2004). Ayrıca, ülkemizde öğretmen yetiştirme uygulamaları ve çalışma koşullarında sürekli değişiklikler olmaktadır. Bu nedenle öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik güncel araştırmaların yapılması oldukça önemlidir (Üstüner, 2006). Üstüner, Erkan ve Akman (2004), Kaya ve Büyükkasap (2005) ve Bedel'in (2008) yapmış oldukları çalışmalarda, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır. Bu amaçla ülkemizde farklı üniversitelerde öğrenim görmekte olan öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin tutumlarını farklı değişkenlere göre inceleyen birçok araştırmada (Üstüner, Erkan ve Akman, 2004; Gürbüz ve Kışoğlu, 2007; Çiçek-Sağlam, 2008; Üstüner, Demirtaş ve Cömert, 2009; Kaya ve Büyükkasap, 2005; Akpınar, Yıldız ve Ergin, 2006; Doğan ve Çoban, 2009; Pehlivan Baykara, 2008; Pehlivan Baykara, 2010; Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım, 2007; Karahan 2003; Şen 2006; Tay ve Tay, 2006; Üredi ve Üredi, 2007; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Çakır, Erkuş ve Kılıç, 2004; Çakır, 2005; Temizkan, 2008) kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre mesleğe karşı daha olumlu tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Ayrıca, öğretmenlik mesleğini isteyerek ve sevdiği için tercih eden öğrencilerin, diğerlerine göre daha olumlu tutum taşıdıkları görülmüştür (Aslan ve Akyol, 2006; Üstün, Erkan ve Akman, 2004; Doğan ve Çoban, 2009; Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım, 2007; Üstüner, Demirtaş ve Cömert, 2009). Tanrıoğan (1997) mesleki tutum ile cinsiyet ve Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı'ndaki (ÖSYS) tercih sırası arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptamıştır. Çapa ve Çil (2000) tutum ile sınıf düzeyi ve tutumun sevme, saygı ve kendine güven alt boyutlarında cinsiyete göre anlamlı fark olduğunu bulmuşlardır. Çeliköz ve Çetin (2004) de tutum ile cinsiyet, öğretmenlik programı, ÖSYS'deki tercih sırası, annenin eğitimi, yatılı kalma durumu ve aylık gelir değişkenleri arasında negatif, sınıf, babanın eğitimi, başarı, ailede öğretmen bulunma durumu, kardeş sayısı ve öğretmenlik meslek bilgisi derslerine verilen önem değişkenleri arasında pozitif yönde ilişki saptamışlardır.

Araştırmalar incelendiğinde, öğrencilerinin iletişim becerileri ve öğretmenlik mesleğini seçmelerindeki etkenlerin neler olduğunu saptanmanın önemli olduğu görülmektedir. Bu amaçla gerçekleştirilen araştırmalar, sağlıklı bir meslek seçimi, iş doyumunu ve verimin artırılmasına, ayrıca nitelikli öğretmen yetiştirme ile ilgili eğitim politikalarının oluşturulmasına katkıda bulunabilecektir. Bu gereksinimden hareketle araştırmada, sınıf öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişkinin ortaya konulması ve cinsiyet, öğretim türü, sınıf, mesleği seçme isteği ve nedenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Örnekleme

Araştırma 2010-2011 eğitim öğretim yılının güz döneminde gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalında öğrenim gören ve farklı sınıflara devam eden, 195 kız, 160 erkek olmak üzere toplam 355 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

İletişim Becerileri Ölçeği: Korkut (1996) tarafından 25 madde ve beşli Likert tipi olarak geliştirilen ölçek, ilk olarak lise öğrencilerine yönelik hazırlanmış, daha sonra üniversite öğrencileri ile 61 yetişkin üzerinde uygulanmıştır. "Her zaman" dan "hiçbir zaman"a kadar derecelendirilmiştir. İletişim becerileri ölçeğinin güvenilirlik çalışmasında testin tekrarı yöntemi sonucunda güvenilirlik katsayısı .76 olarak bulunmuştur. Ölçeğin iç tutarlılığını saptamak amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa Katsayısı ise .80 olarak bulunmuştur. Daha sonra iletişim becerileri ölçeğinin üniversite öğrencileriyle yapılan güvenilirlik çalışmasında ise testin tekrarı yöntemiyle iki hafta arayla 58 öğrenciye uygulama yapılmış, güvenilirlik katsayısı .78 ($p < .001$), iç tutarlılık katsayısı olan Cronbach Alfa değeri ise .86 olarak bulunmuştur (Korkut, 1999).

Öğretmenliğe İlişkin Tutum Ölçeği (ÖİTÖ): Erkuş, Sanlı, Bağlı ve Güven (2000) tarafından öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları değerlendirmeye yönelik geliştirilen ÖİTÖ 22 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri (5) "tamamen uygun" ve (1) "hiç

uygun değil” biçiminde puanlanmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .99 olarak bulunmuştur. Ölçeğin öğretmen adayları ile aday olmayanları ayırt ettiği ve bu haliyle geçerli bir ölçek olduğu rapor edilmiştir.

Kişisel Bilgi Formu: Bu formda öğrencilere; cinsiyet, öğretim türü, sınıf, mesleği seçme isteği ve nedenleri sorulmuştur.

Bulgular

Araştırmada birinci alt amaç için yapılan korelasyon sonucunda sınıf öğretmenliği öğrencilerinin iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r=.15, p<.01$).

Öğrencilerin cinsiyete göre iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek amacıyla *t*-testinden yararlanılmış ve sonuçlar Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1: Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin cinsiyetlerine göre iletişim becerileri ve öğretmenlik tutumlarına ilişkin *t* değerleri

Ölçme Araçları	Cinsiyet	n	\bar{X}	ss	t	p
İletişim Becerileri	Kız	195	102.54	8.45	.460	Önemsiz
	Erkek	160	102.13	8.40		
Öğretmenlik Tutumu	Kız	195	80.64	9.99	2.908*	.001
	Erkek	160	77.51	10.16		

Yapılan “*t*” testi analizi sonucunda öğrencilerinin cinsiyeti ile iletişim becerileri arasında anlamlı bir fark bulunmazken ($t_{(353)}=.460, p>.05$), öğretmenlik tutumlarının kızlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmıştır ($t_{(353)}= 2.908, p<.05$).

Öğrencilerin öğretim türüne göre iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretim türüne göre iletişim becerileri ve öğretmenlik tutumlarına ilişkin *t* değerleri

Ölçme Araçları	Öğretim Türü	n	\bar{X}	ss	t	p
İletişim Becerileri	Birinci	210	101.45	8.75	-2.507*	.01
	İkinci	145	103.66	7.76		
Öğretmenlik Tutumu	Birinci	210	78.68	10.57	-1.247	Önemsiz
	İkinci	145	80.02	9.55		

Analiz sonucunda, öğretim türü ile iletişim becerileri arasında ikinci öğretim öğrencileri lehine anlamlı bir fark bulunmuştur ($t_{(353)}= -2.507, p<.05$). Buna karşın

öğrencilerin öğretmenlik tutumlarının, öğretim türüne göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır ($t_{(353)} = -1.247, p > .05$).

Varyans analizi sonuçlarına bakıldığında, sınıf düzeyine göre, öğrencilerin iletişim becerileri ($F_{(3, 351)} = 2.669, p < .05$) ile öğretmenliğe ilişkin tutumlarının ($F_{(3, 351)} = 4.122, p < .05$) anlamlı bir şekilde farklılaştığı anlaşılmış ve sonuçlar Tablo 3’ de gösterilmiştir.

Tablo 3: Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin sınıflara göre iletişim becerileri ve öğretmenlik tutumlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Ölçme Araçları	Sınıf	n	\bar{X}	ss	F	p
İletişim Becerileri	1	88	100.99	8.88	2.669*	.05
	2	86	101.16	8.61		
	3	84	103.49	8.14		
	4	97	103.68	7.76		
Öğretmenlik Tutumu	1	88	76.42	10.23	4.122*	.01
	2	86	78.87	10.30		
	3	84	79.88	9.24		
	4	97	81.52	10.31		

Yapılan Scheffe analizi sonucunda hem iletişim becerileri, hem de öğretmenliğe ilişkin tutumlar arasındaki farkın birinci sınıf ile son sınıf öğrencilerinden kaynaklandığı ve bu farkın son sınıf öğrencileri lehine olduğu anlaşılmıştır.

Öğrencilerin mesleği isteyerek seçip seçmeme durumuna göre iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını belirlemek için yapılan *t*-testi sonuçları Tablo 4’de sunulmuştur.

Tablo 4: Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin mesleği isteyerek seçme durumuna göre iletişim becerileri ve öğretmenlik tutumlarına ilişkin *t* değerleri

Ölçme Araçları	İsteyerek Seçme Durumu	n	\bar{X}	ss	t	p
	Hayır	96	100.80	9.31		
Öğretmenlik Tutumu	Evet	259	79.94	10.67	2.436*	.01
	Hayır	96	77.29	8.45		

Analiz sonucunda, mesleği isteyerek seçip seçmeme durumuna göre iletişim becerileri ($t_{(353)} = 1.981, p < .05$) ile öğretmenliğe ilişkin tutumlar ($t_{(353)} = 2.436, p < .05$) arasında, mesleği isteyerek seçen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur.

Varyans analizi sonucunda, mesleği seçme nedenlerine göre, öğrencilerin iletişim becerileri ($F_{(3, 351)} = 17.937, p < .05$) ile öğretmenliğe ilişkin tutumlarının ($F_{(3, 351)} = 8.319, p < .05$) anlamlı bir şekilde farklılaştığı saptanmış ve sonuçlar Tablo 5’ de verilmiştir.

Tablo 5: Sınıf öğretmenliği öğrencilerinin mesleği seçme nedenlerine göre iletişim becerileri ve öğretmenlik tutumlarına ilişkin tek yönlü varyans analizi sonuçları

Ölçme Araçları	Seçme nedeni	n	\bar{X}	ss	F	p
İletişim Becerileri	Mesleği sevdiğim için	222	103.45	8.20	17.937	.0001
	Açıkta kalmamak için	51	98.51	9.35		
	Puanım burayı tuttuğu için	46	95.33	14.34		
	Ailem istediği için	36	93.25	12.77		
Öğretmenlik Tutumu	Mesleği sevdiğim için	222	81.02	10.09	8.319	.0001
	Açıkta kalmamak için	51	78.04	9.34		
	Puanım burayı tuttuğu için	46	77.63	9.72		
	Ailem istediği için	36	72.31	12.91		

Yapılan Scheffe analizi sonucunda öğrencilerin iletişim becerilerinin “mesleği sevdiği için” seçenler lehine olmak üzere, mesleği “açıkta kalmamak”, “puanının burayı tutması” ve “ailesi istediği için” seçenler arasından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Öğretmenliğe ilişkin tutumlardaki farkın da “mesleği sevdiği için” seçenler ile mesleği “ailesi istediği için” seçenler arasından kaynaklandığı ve bu farkın “mesleği sevdiği için” seçen öğrenciler lehine olduğu belirlenmiştir.

Tartışma

Öğrencilerin iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumları arasında pozitif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bir başka deyişle öğrencilerin iletişim becerileri arttıkça, mesleğe yönelik olumlu tutumları da artmıştır. İletişim, öğretmenlik mesleği için önemli bir beceridir. Bu beceriye sahip olmak, öğretmen adaylarının kendilerine daha çok güvenmelerini sağlayarak, mesleğe yönelik tutumlarını da olumlu bir şekilde etkilemiş olabilir.

Araştırma sonuçları öğrencilerin iletişim becerilerinin cinsiyete göre değişmediğini göstermiştir. Sınıf öğretmenleri ve diğer öğretmen adaylarının iletişim becerilerinin araştırıldığı bazı çalışmalarda, bu çalışmada olduğu gibi cinsiyetin etkili olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bozkurt Bulut, 2004; Pehlivan Baykara, 2005; Dilekmen, Başçı ve Bektaş, 2008; Çiftçi ve Taşkaya, 2010). Ancak, bazı çalışmalarda da cinsiyetin iletişim becerilerinde etkili bir değişken olduğu ve kızların erkeklerden daha yüksek bir iletişim becerisine sahip olduğu ifade edilmektedir (Korkut, 1999; Şeker, 2000; Güven ve Akyüz, 2001; Saracaloğlu, Özkütük ve Silkü, 2001; Özerbaş, Bulut ve Usta, 2007). Eğitim ortamı genel anlamda bir iletişim ortamıdır. Öğretmenlik ise, yoğun iletişim ortamlarında yürütülen bir meslektir. Sınıf öğretmenleri öğrencileri arasında cinsiyete göre anlamlı farkın olmaması doğal bir durum olarak görülebilir. Çünkü iletişim becerisi cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün öğretmenler için gereklidir. Bu durum cinsiyetin iletişim becerisi ile ilişkisinin olmadığını dolayısıyla iletişimin başka değişkenlerle ilişkili olabileceğini düşündürmektedir.

Bulgular, kız öğrencilerin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının erkeklere göre daha olumlu olduğunu göstermiştir. Bu bulgu, sınıf öğretmenliği öğrencileri ve farklı bölümlerdeki öğretmen adaylarıyla yapılan birçok araştırma sonucuna paraleldir (Çapa ve Çil, 2000; Çeliköz ve Çetin, 2004; Üstün, Erkan ve Akman, 2004; Gürbüz ve Kışoğlu, 2007; Çiçek-Sağlam, 2008; Üstüner, Demirtaş ve Cömert, 2009; Kaya ve Büyükkasap, 2005; Akpınar, Yıldız ve Ergin, 2006; Oral, 2004; Doğan ve Çoban, 2009; Pehlivan Baykara, 2008; Pehlivan Baykara, 2010; Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım, 2007; Karahan 2003; Şen 2006; Tay ve Tay, 2006; Üredi ve Üredi, 2007; Çapri ve Çelikkaleli, 2008; Çakır, Erkuş ve Kılıç, 2004; Çakır, 2005). Bunun bir nedeni, toplumun öğretmenlik mesleğini, aile ve iş hayatını birlikte yürütebilecekleri kadına yönelik bir meslek olarak görmesi ve kızların da bu toplumsal değeri içselleştirmeleri olabilir. Strong (1943), küçük yaşlardan itibaren kültürlerin bazı meslekleri birinci derecede kadınlara özgü saydığını belirtmektedir. Yazara göre, toplum tarafından kadınların genellikle sanat, müzik, edebiyat, öğretmenlik, büro işleri ve sosyal hizmetlerle uğraşmaları beklenir (Akt. Çimen, 1988).

Coultas ve Levin'in (2002) dört farklı ülkelerde öğretmen adaylarının demografik özelliklerine yönelik yapmış oldukları çalışmada; Ghana'da öğretmenlik mesleğini tercih eden kadın sayısının % 38 oranında arttığı, Malawi'de kadınların % 42 oranında öğretmenliği tercih ettiği; Trinidad ve Tobago'da bu mesleği tercih eden adayların % 70'inin kadın olduğu tespit edilmiştir. Bununla beraber, Erdem ve Anılan (2000), Gürbüztürk ve Genç (2004), Çakır, Kan ve Sünbül (2006), Semerci ve Semerci (2004), Hacıömeroğlu, Şahin Taşkın, (2010), Demirtaş, Cömert ve Özer (2011) ise öğretmen adaylarının mesleğe ilişkin görüşlerini inceleyen çalışmalarında adayların, cinsiyet değişkeni dikkate alındığında, öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri arasında fark olmadığını belirtmişlerdir.

Araştırma bulguları, sınıf düzeyine göre, öğrencilerin iletişim becerilerinin dördüncü sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir. Bu bulgu Pehlivan Baykara'nın (2005) sonuçlarını desteklerken, Korkut (1999) ile Dilekmen, Başçı ve Bektaş'ın (2008) araştırma sonuçlarına ters düşmektedir. Bu çalışmada sonucun son sınıfların lehine çıkması öğretmen adaylarının dört yıl boyunca aldıkları eğitimin, iletişim becerilerini geliştirmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ortalamalar birinci sınıftan, dördüncü sınıfa doğru her sınıf düzeyinde iletişim açısından artışın olduğunu göstermiştir. Ayrıca, birinci sınıftaki adaylar, üniversiteye yeni başlama nedeniyle ortamı tanımama, uyum sağlamada güçlük ve arkadaş edinememe gibi nedenlerle iletişim kurmada diğer sınıftaki öğrencilere göre daha yetersiz kalmış olabilirler.

Sonuçlar, sınıf düzeyine göre, öğrencilerin öğretmenliğe ilişkin tutumlarının dördüncü sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığını göstermiştir. Bu sonuç yapılan bazı çalışmaların sonuçlarına paralellik göstermektedir. Örneğin, Çapa ve Çil'in (2000) branş öğretmen adayları üzerinde yaptıkları çalışmada, sınıflar arasındaki farklılığın 2. ve 3. sınıflar arasında olduğu ve farklılığın 3. sınıflar lehine olduğu belirlenmiştir. Akpınar, Yıldız ve Ergin(2006) üçüncü sınıf fen bilgisi öğrencileri lehine öğretmenlik tutumlarının değiştiğini bulmuşlar. Köğçe, Aydın ve Yıldız (2010) ilköğretim matematik öğretmenliği programında öğrenim gören öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumlarını çeşitli değişkenler açısından karşılaştırdıkları çalışmalarında son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine göre daha olumlu bir

tutumuna sahip olduklarını bulmuşlardır. Öğretmen adaylarının tutum puanları her sınıfta artmakla birlikte, son sınıftaki adaylar lehine farklılaşması son sınıfta yapılan öğretmenlik uygulamaları ile mesleğe daha çok ısınmalarından ve artık bu mesleği yapmak üzere mezun olacaklarını düşünerek mesleği daha çok benimsemiş olmalarından kaynaklanmış olabilir. Ancak bu sonuç, yapılan diğer araştırma sonuçları (Akpınar, Yıldız ve Ergin, 2006; Aydın, 1993; Pehlivan Baykara, 2008; Şen, 2006; Üstüner, Demirtaş ve Cömert, 2009) ile tutarlılık göstermemektedir. Farklı yıllarda yapılan önceki çalışmalarda sınıf düzeyine göre öğrencilerin öğretmenliğe ilişkin tutumların değişmemesi, bu konuda daha çok meslek seçimi ve atanma kaygısı gibi durumsal değişkenlerin tüm sınıflarda öğrencilerin tutumlarını ortak bir şekilde etkilediğini düşündürmektedir.

Bu çalışmada ikinci öğretim öğrencilerinin iletişim becerileri, birinci öğretim öğrencilerinkinden anlamlı bir şekilde yüksek çıkmıştır. Bu sonuç iletişim becerisi açısından birinci öğretim öğrencileri lehine fark bulan Özerbaş, Bulut, ve Usta'nın (2007) bulguları ile tutarlılık göstermemektedir. Öğrencilerin öğretmenlik tutumlarının ise öğretim türüne göre farklılaşmadığı anlaşılmıştır. Bu sonuç Demirtaş, Cömert ve Özer (2011) ile Pehlivan Baykara (2010) tarafından yapılan araştırma sonuçlarını desteklerken, ikinci öğretim öğrencileri lehine bir fark bulan Üstüner, Demirtaş ve Cömert'in (2009) sonucunu desteklememektedir. Öğretim türünün, bir değişken olarak araştırmalarda fazlaca ele alınmadığı görülmüştür. Bu da yorumlama açısından bir sınırlılık getirmektedir. Ayrıca, az sayıda bu değişkenin ele alındığı araştırmalarda, sonuçların farklılaşması bir genellemeye gidemeyeceğimizi de göstermektedir.

Araştırma sonucunda mesleği isteyerek seçip seçmeme durumuna ve nedenine göre iletişim becerileri ile öğretmenliğe ilişkin tutumlar arasında, mesleği isteyerek ve sevdiği için seçen öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Bu sonuçlara göre sevdiği için kendi isteği ile öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin diğer nedenlerle tercih edenlere göre öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu anlaşılmıştır. Bu sonuç benzer konuda yapılan birçok araştırma sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Örneğin, Üstün, Erkan ve Akman'ın (2004) yaptığı çalışmada, öğretmenlik mesleği tercih nedenleri arasında; tercih ettikleri üniversitenin ikametgah yerlerine yakın olması, üniversitenin eğitim kadrosunun yeterli olması gibi tercih sebebi belirten öğrencilerin mesleğe ilişkin tutumlarının daha olumlu olduğu, tercih nedeni olarak ÖSS puanlarını ifade eden öğrencilerin mesleğe ilişkin tutumlarının düşük olduğu sonucuna ulaşılmışlardır. Aslan ve Akyol (2006) okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarını incelediği çalışmalarında, tercih nedenleri arasında ailelerinde öğretmen olan bireylerin bulunması, ailenin şartlandırması, iş garantisi ve öğretmen olma isteği gibi tercih nedenleri ifade eden öğrencilerin öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutum sergilediklerini belirlemişlerdir. Aynı şekilde Lasek ve Wiesenbergova (2007) ailelerinde öğretmen olan bireylerin öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutumları arttırdığını saptamıştır. Bozdoğan, Aydın ve Yıldırım (2007), kendi isteği ile öğretmenlik mesleğini tercih edenlerin, boşta kalmamak için bu mesleği tercih edenlerden öğretmenlik mesleğine karşı daha fazla olumlu tutum taşıdıklarını bulmuşlardır. Doğan ve Çoban, (2009) mezun oldukları bölümü seven ve yakınlarına öneren öğrencilerin mesleğe yönelik daha olumlu bir tutuma sahip olduklarını belirlemişlerdir. Aynı şekilde Üstüner, Demirtaş ve Cömert (2009), öğretmenlik

mesleğini içsel nedenlerden dolayı seçen öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumları ile dışsal nedenlerden dolayı seçen öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının birinci grup lehine anlamlı olarak farklılaştığını gözlemişlerdir. Araştırma sonuçları dikkate alındığında bu durumun beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Sonuçlar değerlendirildiğinde, özellikle birinci sınıf öğrencilerinin, gerek iletişim becerileri, gerekse mesleğe yönelik tutumlarının bu öğrencilere kendilerini ve mesleği tanıtıcı özel etkinlik programları oluşturularak artırılması yararlı olacaktır.

Kaynakça

- Alper, D. (2007). *Psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri-iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İzmir.
- Akpınar, E., Yıldız, E., ve Ergin, Ö. (2006). Fen bilgisi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19, 56-62.
- Aslan, D. ve Akyol, A.K. (2006). Okul öncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ve mesleki benlik saygılarının incelenmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 51-60.
- Aydın, O. (1993). *Sınıf öğretmeni adaylarının psikolojik ihtiyaçları ile öğretmenlik tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Balcı, S. (1996). *Danışma becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeyine etkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü. Samsun.
- Bedel, E.F. (2008). Okulöncesi öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları ve bazı kişilik özellikleri arasındaki ilişkiler. *Eğitimde Kuram ve Uygulama*, 4(1), 31-48.
- Bozdoğan, A.E., Aydın, D. ve Yıldırım, K. (2007). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 83-97.
- Bozkurt Bulut, N. (2004). İlköğretim sınıf öğretmenlerinin iletişim becerilerine ilişkin algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(4), 443-452.
- Can, G. (1987). Öğretmenlik meslek anlayışı üzerine bir araştırma (Ankara okullarında). *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(2), 159-170.
- Caprara, G. V., Barbaranelli, C., Steca, P. & Malone, P. S. (2006). Teacher' self-efficacy beliefs as determinants of job satisfaction and students' academic achievement. A study at the school level. *Journal of School Psychology*, 44, 473-490.
- Coultas, J.C. & Lewin, K.M. (2002). Who becomes a teacher? The characteristics of student teachers in four countries. *International Journal of Educational Development*, 22, 243-60.

- Çakır, Ö. (2005). Anadolu üniversitesi açık öğretim fakültesi İngilizce öğretmenliği lisans programı ve eğitim fakülteleri İngilizce öğretmenliği lisans programı öğrencilerinin mesleğe yönelik tutumları ve mesleki yeterlik algıları. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6 (9), 27-42.
- Çakır, Ö., Kan, A., ve Sümbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 36-47.
- Çakır, Ö., Erkuş A. ve Kılıç, F. (2004). Öğretmenlik meslek bilgisi programının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Mersin: Mersin Üniversitesi Yayınları.
- Çapa, Y. ve Çil, N. (2000). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *H.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 69-73.
- Çapri, B. ve Çelikkaleli, Ö. (2008). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutum ve mesleki yeterlik inançlarının cinsiyet, program ve fakültelerine göre incelenmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (15), 33-53.
- Çeliköz, N. ve Çetin, F. (2004). Anadolu öğretmen lisesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarını etkileyen etmenler. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, 160-167.
- Çiçek-Sağlam, A. (2008). Müzik öğretmenliği bölümü öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1), 59-69.
- Çiftçi, S. ve Taşkaya, S.M. (2010). Sınıf öğretmeni adaylarının öz yeterlik ve iletişim becerileri arasındaki ilişki. *9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu* (ss. 509-512), 20 -22 Mayıs 2010 Elazığ.
- Çimen, M. (1988). *Cinsiyet ve bazı sosyo-ekonomik değişkenlerin, lise öğrencilerinin mesleki ilgilerine etkisi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Demirtaş, H., Cömert, M. ve Özer, N. (2011). Öğretmen adaylarının özyeterlik inançları ve öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim ve Bilim*, 36(159), 98-111.
- Dilekmen, M., Başçı, Z. ve Bektaş, F. (2008). Eğitim fakültesi öğrencilerinin iletişim becerileri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 223-231.
- Doğan, T. ve Çoban, A. E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153), 157-168.
- Erdem, A. R. ve Anılan, H. (2000). PAÜ eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (IV Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı)*,7,144-149.
- Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı M. T., ve Güven, K. (2000). Öğretmenliğe ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 116, 27-33.
- Gürbüz, H. ve Kışoğlu, M. (2007). Tezsiz yüksek lisans programına devam eden fen-edebiyat ve eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik

- tutumları (Atatürk Üniversitesi Örneği). *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 71-83.
- Gürbüzürk, O. ve Genç, S. Z. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(7), 47-62.
- Güven. A. ve Akyüz, M. Y. (2001). Öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerilerine ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(1), 13-22.
- Hacıömeroğlu, G. ve Şahin Taşkın, Ç. (2010). Fen bilgisi öğretmenliği ve ortaöğretim fen ve matematik alanları (OFMA) eğitimi bölümü öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 77-90.
- Karahan, E. (2003). *Öğretmen adaylarının öğretmenlik tutumları açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya, A., ve Büyükkasap, E. (2005). Fizik öğretmenliği programı öğrencilerinin profilleri, öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ve endişeleri: Erzurum örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 367-380.
- Korkut, F. (1999). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. *IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 4* (ss. 208-218), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Korkut. F. (1996). İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: Güvenirlilik ve geçerlik çalışmaları. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 18-23.
- Köğçe, D., Aydın, M. & Yıldız, C. (2010). Freshman and senior pre-service mathematics teachers' attitudes toward teaching profession. *The International Journal of Research in Teacher Education*, 2(1), 2-18.
- Lasek, J. & Wiesenbergovala, S. (2007). Prospective teachers' attitudes to their profession. *The New Educational Review*, 13(3-4), 129-136.
- Oral, B. (2004). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 15, 88-98.
- Özerbaş, M. A., Bulut, M. ve Usta, E. (2007). Öğretmen adaylarının algıladıkları iletişim becerisi düzeylerinin incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8 (1), 123-135.
- Pehlivan Baykara, K. (2005). Öğretmen adaylarının iletişim becerisi algıları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 4(2), 17.23.
- Pehlivan Baykara, K. (2008). Sınıf öğretmeni adaylarının sosyo-kültürel özellikleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(2), 151-168.
- Pehlivan Baykara, K. (2010). Öğretmen adaylarının öğrenme stilleri ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları üzerine bir çalışma. *İlköğretim Online*, 9(2), 749-763.
- Rimm-Kaufman, S.E. & Sawyer, B. E. (2004). Primary-grade teachers' self-efficacy beliefs, attitudes toward teaching and discipline and teaching practice priorities in relation to the "responsive classroom" approach. *The Elementary School Journal*, 104(4), 321-341.

- Saracaloğlu, A.S., Özkütük, N. ve Silkü, A. (2001). Üniversite öğrencilerinin iletişim becerileri. *X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*. Bolu: 7-9 Haziran 2001. Cilt III, 1754-1762.
- Semerci, N. ve Semerci, Ç. (2004). Türkiye’de öğretmenlik tutumları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 137-146.
- Şen, H.Ş. ve Erişen, Y. (2002). Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim elemanlarının etkili öğretmenlik özellikleri. *G. Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(1), 99-116.
- Şeker, A. (2000). Sınıf öğretmenlerinin iletişim becerileri ile sınıf atmosferi arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Şen, B. (2006). *Sınıf öğretmeni adaylarının öğretmenlik tutumları ile öğrenme ve ders çalışma stratejileri arasındaki ilişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Tanrıoğan, A. (1997). Buca eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları, *PAÜ. Eğitim Dergisi*, 3, 55-58.
- Tay, B. ve Tay, A.B. (2006). Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumun başarıya etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 4(1),73-84.
- Temizkan, M. (2008). An evaluation on the attitudes of Turkish teacher candidates their professions. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 461-486.
- Üredi, I. ve Üredi, L. (2005). Öğretmen adaylarının sınıf öğretmenliği bölümüne ilişkin tutumlarının incelenmesine yönelik bir program değerlendirme çalışması. *EDU7*,1(2). İnternet’ten 14 Mart 2011’de elde edilmiştir <<http://www.istekyaşam.com/edu7/>>.
- Üstüner, M. (2006). Öğretmenlik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 12(45), 109-127.
- Üstün, E., Erkan, S. ve Akman, B. (2004). Türkiye’de okul öncesi öğretmenliği öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin tutumlarının incelenmesi. *Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 129-136.
- Üstüner, M., Demirtaş, H. ve Cömert, M. (2009). Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları (İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Örneği). *Eğitim ve Bilim*, 34(151), 140-155.
- Yalın, H. (2003). Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Yazıcı, H. (2009). Öğretmenlik mesleği, motivasyon kaynakları ve temel tutumlar: Kuramsal bir bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(1), 33-46.

